

УДК 070.371.134:177.3

ФОРМУВАННЯ ПРАВДОЦЕНТРИЧНОЇ ПОЗИЦІЇ ОСОБИСТОСТІ ЖУРНАЛІСТА В ПЛОЩИНІ МІСІЇ ЖУРНАЛІСТИКИ

Світлана Петренко

Інститут журналістики

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

вул. Мельникова, 36/1, 02000, Київ, Україна

e-mail: s.petrenko102@gmail.com

У статті розглядається формування правдоцентричної позиції особистості журналіста як важливе завдання журналістської освіти та місце правди як керівної цінності журналіста.

Ключові слова: журналістська освіта, правда, правдоцентричність, позиція, місія журналістики, цінності особистості, соціальні комунікації.

Актуальність теми. Актуальність формування правдоцентричної позиції особистості журналіста впливає з місії журналістики та завдань з підготовки журналістських кадрів. Розкриваючи ідею журналістської освіти в контексті дискурсу про університет, В. В. Різун цитує слова Генрі Розовського: «Існує тільки три професії, представники яких удостоєні носити мантию: **священник, суддя і вчений**. Мантия символізує те, що її носії наділені зрілістю розуму, незалежністю суджень і відповідальністю перед власною совістю та Богом. Це означає внутрішню незалежність усіх цих трьох професій: їхній обов'язок – бути останніми, хто дозволить собі діяти примусово і піддаватися тисковій ззовні» [9, с.308] І далі В. В. Різун стверджує, що **«зрілість розуму, незалежність суджень, відповідальність перед власною совістю та Богом, внутрішня незалежність, здатність не діяти примусово і не піддаватися тисковій ззовні (тут і далі виділ. мої – С.П.)** – ці слова, як ніякі інші, стосуються і професії журналіста. То ким же є журналіст – священником, суддею, вченим?» – запитує науковець. І тут же відповідає: **«У журналіста своя місія, але його єднає з цими професіями виплекана цивілізацією висока ідея освіченості, вихованості й високої культури, що й робить людину сильною, яка має зрілий розум, незалежність суджень, відповідальність перед власною совістю та Богом, внутрішню незалежність, здатність не діяти примусово та не піддаватися тисковій ззовні»** [9, с.308].

Постановка проблеми. У «співіснуванні університету і журналізму як двох суспільних явищ» існує кардинальна проблема, яку В. В. Різун означає «як конфлікт між явно високою щодо суспільної значимості інтелектуальною працею журналістів і варварським рівнем культури й освіти багатьох з них, як відсутність інтересу до вищої освіти практикуючих журналістів на фоні падіння рівня університетської

освіти» [9, с. 315]. Ще критичніше окреслює проблему І. Л. Михайлин: «Журналістика спрямована на примітивізацію, дилетантизацію (пробачте, за неологізми), дебілізацію людства, а освіта – на його порятунку від цього, на подальший розвиток, на піднесення інтелектуальних можливостей окремої людини і людства в цілому. Тому в освіті й журналістики різні завдання й кінцева мета» [6, с. 23].

Проблема журналістської освіти в цілому і формування правдоцентричної позиції особистості журналіста зокрема, актуалізується ще й тим, що журналістика, як підкреслює В. В. Різун, «належить до професій, носії якої щохвилино і масовано здійснюють вплив на людей. Неосвічені журналісти, у руках яких знаходяться засоби впливу на суспільство, по відношенню до людей чинять більше зло, ніж Чорнобиль для їхнього організму» [9, с. 315]. В іншій праці науковець окреслює ситуацію так: «Проблема сучасного журналізму полягає в тому, що правдивість, чесність, порядність, точність, незаангажованість, толерантність, а найголовніше — інтелектуальність стали методами праці, а не ознаками особистості; вони технологізувалися, даючи право журналістові насправді бути неморальною людиною, але технологічно «вправно» працювати для імітації названих рис» [10, с. 177]. Про роздвоєність особистісного й професійного портрету журналіста зазначають у своїх дослідженнях Л. Г. Пономаренко, І. Л. Михайлин, Г. Г. Почепцов та інші дослідники. Тож перед журналістською освітою стоїть завдання не лише дати знання й відповідні професійні навички, а й **допомогти майбутнім журналістам сформувати соціально-відповідальну позицію**. І. Л. Михайлин, опираючись на практиків журналістської освіти В. Й. Здоровега, В. В. Лизанчука, В. В. Різуну, стверджує, що «молодого журналіста потрібно не тільки навчати, але й виховувати, прищеплюючи йому *потяг до правди, почуття справедливості, патріотизму, відповідальності за свою інформаційну діяльність*» [6, с. 49]. Цю ж позицію відстоює В. В. Лизанчук: «Саме журналістам сьогодні, як ніколи, має бути властиве *гостре відчуття справедливості, глибоке знання соціально-економічних, політико-ідеологічних, духовно-культурологічних, морально-психологічних проблем і громадянська відповідальність за кожне написане чи мовлене в ефір слово*» [4, с. 86]. Тому цілком логічними і актуальними постають запитання: 1) що може забезпечити формування моральної, соціально-відповідальної позиції журналіста, 2) що має стати її підґрунтям, основою, фундаментом і 2) де має відбуватися це формування – в освітньому закладі чи на робочому місці? Пошук відповідей на них і є метою цієї праці.

Виклад матеріалу і результатів досліджень. Визначаючи суспільне завдання журналістики як її місію, В. В. Різун підкреслює: «У журналістики немає іншої місії в суспільстві, ніж *служити своєму народові через його правдиве інформування, захищаючи тим самим інтереси людей, їхні традиції, спосіб життя, їхню культуру*» [9, с. 313]. Ту ж ідею відстоює І. Михайлин: «Журналістика повинна *служити суспільству правдою*. Правда протистоїть брехні. Брехня лежить в основі маніпуляції, інформаційних технологій, які вживаються для обробки населення в потрібному для політиків напрямкові» [7, с. 28]. В. Ф. Іванов, В. Є. Сердюк констатують: «одне з головних завдань журналіста — *пошук істини* та оприлюднення її» [2, с. 19]. Про необхідність пізнання правди пишуть і зарубіжні дослідники, такі як Н. Луман [5], В. Шрамм, Ф. Сіберт, Т. Петерсон [11; 12]. Зокрема, говорячи про моральну відповідальність журналістики, Теодор Петерсон зазначає: «Для того, щоб відповідати... високим критеріям, преса повинна шукати *«всю правду»*» [12].

Це дає підстави стверджувати, що **за своєю соціальною функцією журналістика має бути правдоцентричною**. І тут варто дати три важливі пояснення. **Перше: правдоцентричність** визначаємо як *усвідомлене прагнення до пізнання, дошукування й донесення суспільству правди* про світ та процеси в ньому, кероване *правдою як визначальною цінністю і критерієм морального і професійного вибору*. **Друге: правдоцентричність журналістики** може бути реалізована на основі *правдоцентричності особистості журналіста як суб'єкта соціальнокомунікаційної діяльності*. А це відбувається тоді, коли *права набуває усвідомленої особистістю ціннісної сутності і формує вибір цієї особистості, визначає її позицію, мотиви, дії*. **Третє: необхідною умовою правдоцентричності** є орієнтація на *сутнісні ознаки й концептуальні характеристики правди*, що визначають її суспільне значення і смисл.

Питання правдоцентричності безпосередньо пов'язане з цінностями особистості й **правдою як керівною цінністю та критерієм вибору**. Як стверджують дослідники соціальної психології, цінності «усвідомлюються як певна основа для сенсу та мети життя, а також визначають засоби реалізації останніх» [3]. Оскільки журналіст є суб'єктом соціальних комунікацій, а його цінності й ціннісні орієнтації через професійну діяльність в системі ЗМІ мають відповідний вплив на суспільні процеси і настрої, питання цінностей особистості журналіста потребує вивчення. Як зазначено вище, цілком окреслене місце серед цінностей має займати **права**. Щоб виконувати свою місію, журналіст має: **1) пізнавати сутність правди** (*пізнання та усвідомлення сутнісних ознак, концептуальних характеристик, природи і властивостей правди, – права як цінність*); **2) дошукуватися правди у реальних обставинах** (*виявлення правди у конкретних ситуаціях, відділення правдивого від неправдивого, – права як мета*); **3) чинити згідно з пізною правдою** (*керуватися пізною правдою як критерієм вибору і підставою дії — права як засіб*).

Можемо зауважити, що, виходячи зі своєї соціально-професійної ролі, у ставленні до **правди журналіст не має вибору**. Що це означає? Якщо індивід, який не є журналістом, може вчиняти на власний розсуд — доносити правду чи вчиняти інакше, то журналіст як суб'єкт соціальнокомунікаційної діяльності такого вибору не має: **свій вибір журналіст зробив, обираючи цю сферу діяльності**. Коли особистість є журналістом, головне завдання й «обов'язок якого – чесне, точне, збалансоване висвітлення подій і вчинків, пошук істини та оприлюднення її» [2, с. 19], цілком логічно, що **права має набути значення керівної цінності особистості, критерію її морального і професійного вибору**. Така правдоцентрична особистість має відповідну систему дій і передусім: 1) робить вибір на основі правди, дошукується правди, відстоює її, і, як мінімум, не чинить неправди; 2) протистоїть маніпулятивному впливу, має «імунітет»; 3) не вдається до маніпуляцій у своїй професійній діяльності; 4) шукає способи і шляхи реалізації власних переконань і ціннісних орієнтирів правдивими методами; 5) прагне донести ціннісну інформацію суспільству у неспотвореному вигляді.

Фактично можемо говорити про **правдоцентричність як визначальний принцип соціально-відповідальної журналістики**.

Питання правдоцентричності не є простим. Мусимо розуміти: **правдоцентричність входить у конфлікт з егоцентричністю**. Як наслідок – проблема вибору особистості, що ґрунтується на обраній нею позиції: правдоцентричній чи егоцентричній. Існує колізія: **правдоцентричність** – це націленість на *пошук об'єктив-*

ного, достовірного, суспільно орієнтованого, тобто – **пошук правди**, у той час, як **егоцентричність** зосереджена на суб'єктивному, керованому егоїстичними мотивами й інтересами, тісно **пов'язана зі «своєю правдою»**. Причому чим більша егоцентричність – тим більшим є суб'єктивне. Таким чином, **правдоцентричність і егоцентричність є діаметрально протилежними і взаємовиключними**. Фактично саме **егоцентричність породжує і стверджує «свою правду»**. Схильність індивідів віддавати перевагу здебільшого власному баченню, сприйняттю, судженню, егоцентричним мотивам, думкам, діям – призводить до виникнення егоцентричної більшості, яка, в свою чергу, підтримує і за допомогою «свої правди» виправдовує егоцентричні дії, як окремих членів суспільства, так і всієї спільноти. Причому це не виключає конфліктів різних егоцентричних позицій усередині цієї більшості, що виборюють між собою право на лідерство й вплив на маси. Саме це ми спостерігаємо сьогодні в українському політикумі, де це явище яскраво виражене. Схильність до виявів егоцентричної позиції властива й сучасній українській журналістиці, результатом чого є засилля «джинси», спотворення фактів, фейкових повідомлень і різноманітних маніпулятивних технологій у засобах масової інформації й соціальних мережах (за безпосередньою участю журналістів).

Для формування правдоцентричної позиції **базовим є розуміння сутнісних ознак і характеристик поняття «правда» та його соціальних смислів**. З цієї метою у межах дослідження правди як соціальнокомунікаційної категорії журналістики нами проведено розвідку щодо виявлення сутнісних ознак та концептуальних характеристик правди на підставі аналізу семантики слова «правда» у контекстах Біблії та здійснено їх інтерпретацію у площині розуміння місії журналістики. Вибір Біблії [1] як джерела дослідження здійснено, виходячи з того, що поняття «правда» в ній вживається як одне з ключових і подається у взаємозв'язку з духовними, моральними, соціальними законами й закономірностями суспільної взаємодії, поданими в унікальній оповідній манері через описи історичних подій, хроніки, настанови. Тож пізнання значень і смислів правди, відображених у біблійних текстах і соціальних контекстах, є важливим для розвитку не лише наукового знання, а й людської спільноти в цілому. Результати дослідження у розрізі певних аспектів будуть оприлюднені у наукових виданнях «Стиль і текст»¹, «Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна»², а також із соціальних комунікацій. Нижче подамо головні висновки, важливі для розкриття теми цієї статті.

Отримані результати є важливими для розуміння природи правди і, відповідно, правдоцентричності як принципу журналістики. У результаті аналізу контекстів Біблії виявлено, що за своєю сутністю *правда* має глибший зміст, ніж загальнозживані значення, закріплені словниками та укорінені в масовій свідомості. *Правда* сукупно вміщає сутнісні ознаки такі, як *вірність, милість, добро, чистота, незмінність, надійність, вища абсолютна справедливість* тощо, і в той же час є внутрішньою озна-

¹ «Стиль і текст» – науковий журнал Інституту журналістики КНУ імені Тараса Шевченка. Стаття «Семантика лексеми «правда» у текстах Біблії у площині місії журналістики» прийнята до друку в №17 цього видання за 2017 рік.

² «Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Філологія». Стаття «І пізнаєте правду, – а правда вас вільними зробить: правда і свобода у Біблії» прийнята до друку в №17 цього видання за 2017 рік.

кою справжності кожного з них. Ці сутнісні ознаки є концептуальними характеристиками *правди* як феномену, що набуваються людиною через пізнання нею *правди*. У текстах Біблії сутність *правди* розкривається як цілісний багатокомпонентний і в той же час непорушний феномен. Це пояснюється тим, що поняття *правда* в його абсолютному вимірі пов'язане з Особистістю Бога, що й визначає концептуальні характеристики – *добро*, *милість*, *справедливість*, *чистість* (думок, мотивів, намірів, дій), *незмінність* (не змінюється залежно від розуміння та/чи сприйняття суб'єктом), *щирість* (відкритість для всіх, позбавленість хитрості, лицемірства тощо). Правда абсолютно не сумісна з агресивністю, ворожістю, будь-яким відчуженням (окрім зла, з яким *правда*, як *добро* за своєю суттю, перебуває в антагонізмі). У розумінні авторів Біблії *правда* є фундаментальною основою слова Божого, вона – реальна, конкретна, чинна. Наслідком дії *правди* є *справедливість* і *добро*. В основі *правди* лежить цілком певний абсолютний Закон, що розкриває суть фундаментальних моральних принципів, закономірностей, механізмів дії, міжособистісної та суспільної взаємодій, що ведуть до *добра*. У сполученні слів «*своя правда*», скоріше, є неправдою, аніж правдою, оскільки обмежується або спотворюється власним «я» (его суб'єкта), якщо тільки цей суб'єкт не будує «*свою правду*» на пізнанні вищих смислів *правди*. *Правда* має трансцендентну природу і відповідний механізм дії, що базується на законі абсолютної дії та причиново-наслідкових закономірностях.

Варто зазначити, що у Біблії знаходимо пояснення не лише природи *правди* як феномену добра, а й природи *егоїзму* як феномену зла. Важливим є те, що Біблія звертає особливу увагу саме на мотиви індивіда, оскільки вони визначають внутрішню сутність його вибору та вчинків. Відповідно, нами зроблено висновок: ***правда – добра для всіх людей, а не для окремого індивіда, окремого «я»***. Прагнення *правди* та усвідомлення її цінності веде від «мого», особистого, егоцентричного – до «загального», суспільного, *добра* для всіх, а, значить, і для «мене», як частинки цього загального. А тому ***правда не може бути «чисюсь»***. Егоїстична правда призводить до того, що один індивід, керуючись «своєю правдою», ігнорує, порушує інтереси іншого індивіда, у якого теж «своя правда», але інша. Це веде до конфлікту «своїх правд», що має руйнівну силу. Подібне явище ми спостерігаємо у ході інформаційних політичних, економічних та соціальних воєн, які ведуться мас-медіа та через них. Фактично йде війна «своїх правд», які насправді є ворожими, чужими. Суб'єктами цих воєн є журналісти.

Варто зазначити, що ***правда як керівна цінність особистості журналіста і правдоцентричність як визначальний принцип журналістської діяльності мають позитивний вплив на якість журналістики в цілому***. Досліджуючи роль та місце *правди* в журналістиці як особливому виді соціальнокомунікаційної діяльності, автор зробила викладені нижче висновки.

По-перше, ***правдою*** (внутрішніми смислами категорії *правди*) **перевіряються усі журналістські професійні стандарти**. Наприклад, якщо в діяльності журналіста пріоритетними будуть власні (егоїстичні) інтереси, а не інтереси *правди* (загального добра), то дотримання такого професійного стандарту, як збалансованість, буде, скоріше, формальним, аніж справжнім. Тому що навіть подача кількох різних точок зору або поглядів на явище чи проблему при замовчуванні однієї, але суттєвої, через низький професійний рівень або в результаті свідомого маніпулювання спотворюватиме справжній стан речей і вестиме аудиторію ЗМІ, якщо не до «запрограмованих»,

то до хибних суджень та висновків. Прикладів цього можна навести чимало. Подібним чином перевіряються й інші стандарти журналістики.

По-друге, **правда має чин, дію, тож її пізнання й усвідомлення дає внутрішню силу – дошукуватися правди, відстоювати правду, жити за правдою.** У чому сила правди? **На особистісному рівні:** якщо індивід не мислить, не говорить і не чинить неправди, він матиме тверду основу власної гідності. Біблія пише: «У кого чисті руки та щиреє серце, і хто не нахилив на марноту своєї душі, і хто не присягав на обману, – нехай носить він благословення від Господа, а праведність – від Бога спасіння свого!» [1, с. 621], «і все, що він чинить, – щаститься йому! Не так ті безбожні, – вони як полова, що вітер її розвіває! Ось тому-то не встоять безбожні на суді, ані грішники у зборі праведних, – дорогу-бо праведних знає Господь, а дорога безбожних загине!» [1, с. 608]. **Відповідно до дії закону абсолютної правди, правдоцентрична особистість отримує духовну силу в її відстоюванні** навіть в обставинах, коли неправда вчиняється проти неї. Мовою Біблії: «Зо мною Господь – не боюся нікого, що зробить людина мені? Господь серед тих, що мені допомагають, – і побачу загибель своїх ненависників» [1, с. 608]. «І дав Ти мені щит спасіння Свого, а правиця Твоя підпирає мене, і чинить великим мене Твоя поміч. Ти чиниш широким мій крок підо мною, – і стопи мої не спіткнуться» [1, с. 617]; «бо зламані будуть рамена безбожних, а справедливих Господь підпирає!» [1, с. 631]. **На суспільному рівні:** правда очищає суспільство. Це реалізується через правдоцентричну позицію членів суспільства, передусім – впливових, до яких належать представники журналістського цеху. **На професійному рівні:** веде до сумлінного і чесного виконання журналістикою свого суспільного обов'язку.

По-третє, **правда є основою, базисом, справжньої публіцистики.** Не ідеологічної, не кон'юнктурної, а публіцистики, яку можна так і означити – **публіцистика правди.** Необхідною умовою цього є правдоцентрична позиція журналіста. І тоді публіцистика стає виявом високої професійної майстерності та соціальної відповідальності як особистості журналіста (публіциста), так і журналістської діяльності як такої, потужною зброєю проти всякої неправди та маніпуляцій.

Тож **формування правдоцентричної позиції особистості журналіста є соціально-важливим завданням журналістської освіти.** Навчання у вищій школі – це визначальний період, коли молода особа одночасно з отриманням нових знань в обраному професійному напрямку, реалізуючи природну сприйнятливість до всього нового, самостійно і найбільш активно апробує свої погляди й переконання, отримані в сім'ї та школі, на власному досвіді формує світосприйняття, набуває досвіду аналізувати, осмислювати, робити вибір. І тут важливу роль має відіграти саме освіта – дати певні нехиті орієнтири, акцентувати на сутнісному, спонукати до роздумів, критичного аналізу, нестереотипного мислення.

Потребу в формуванні цінностей та ціннісних орієнтирів майбутніх журналістів підтверджують опитування, здійснені автором цих рядків в п'яти університетах України, за методикою Ш. Шварца. Зокрема, результати опитування студентів 1 курсу факультету журналістики Львівського національного університету імені Івана Франка, проведеного в березні 2017 року, виявили: 1) ціннісні пріоритети студентів-журналістів; 2) наявність у певної кількості респондентів невизначеності щодо керівних цінностей; 3) наявність у частини опитаних цінностей та ціннісних орієнтацій, що не відповідають місії журналістики. Відповідно до 10 типів

цінностей, виділених Ш. Шварцем, в опитуваній групі **на першому місці** – тип «**Самостійність**», що включає такі цінності та ціннісні характеристики, як *свобода* (свобода думок і дій); *креативність* (унікальність, багата уява); *самостійний* (має надію на себе, самодостатній); *який обирає власні цілі* (робить вибір за власними намірами); *допитливий* (цікавиться всім, любить пізнавати); **на другому** – тип «**Досягнення**»: *цілеспрямований* (працьовитий, натхненний); *впливовий* (має вплив на людей і події); *здібний* (компетентний, здатний ефективно діяти); *успішний* (досягає мети). **На останньому місці** – «**Традиції**»: *повага традицій* (збереження визначених традицій, звичаїв); *стриманий* (уникає крайнощів у почуттях і діях); *скромний* (простий, що не прагне привернути до себе увагу); *який приймає життя* (підкоряється життєвим обставинам); *благочестивий* (дотримується релігійної віри і переконань).

Збігаються з цим і результати опису профілю особистості. **Найбільше** опитувані ідентифікують себе з такими описами: «*Для нього дуже важливо досягти успіху в житті. Йому подобається справляти враження на інших людей*» (середньогруповий бал – 3,08 при оцінюванні від мінус 1 до 4), «*Для нього важливо самому вирішувати, що робити. Йому подобається бути вільним у плануванні та виборі своєї діяльності*» (3,03), «*Він любить сюрпризи. Для нього важливо, щоб його життя було повне яскравих вражень*» (3,00). **Найменше** відповідає середньостатистичному профілю групи опис: «*Він вірить, що люди повинні робити те, що їм говорять. Він уважає, що люди повинні дотримуватися правил завжди, навіть коли ніхто не бачить*» (-0,03 бала). 43% опитаних вказали, що це «зовсім не схоже» на них.

При поглибленому аналізі можна помітити певні суперечності (і навіть взаємовиключення) в оцінках цінностей респондентами, що свідчить або про неглибоке розуміння сутності цінностей, або про нечітку визначеність щодо них, або про те й інше відразу. Наприклад, наявність в одного респондента (№8) 11 цінностей, які отримали найвищу оцінку (7 балів – керівна цінність) виявляє несформованість системи цінностей цієї молодшої особи, що у 17-18 років є природним. При цьому не вказано жодної цінності, яку респондент вважає для себе «не важливою» (1 бал), «абсолютно байдужою» (0 балів) чи «протилежною принципам, яким слідує» (-1 бал). До роздумів спонукає й самоідентифікація опитуваних. Як приклад, респондент (№25) визначив, як «**Зовсім не схоже на мене**», наступні описи профілю особистості: «*Для нього важливо вислухати думку людей, які відрізняються від нього. Навіть якщо він не згоден з ними, він все одно хоче їх зрозуміти*» (-1), «*Він вважає, що важливо не просити більшого, ніж маєш. Він вірить, що люди повинні задовольнятися тим, що у них є*» (-1), «*Для нього важливо прощати людей, які образили його. Він намагається бачити хороше в них і не тримати образи*» (-1), «*Для нього важливо бути скромним. Він намагається не привертати до себе увагу*» (-1). Таких прикладів чимало.

Тип «**правда**» з цінностями та ціннісними характеристиками, які ми ввели (*правда, правдивий, правдоцентричний*) за середніми показниками займає третє місце серед типів опису цінностей і шосте – серед типів профілю особистості. При цьому, одна частина респондентів позначила ці цінності та ціннісні характеристики найвищим балом 7 (керівна цінність) або близьким до нього – 6 балів, інша – оцінила їх як «не важливі» (1 бал), «абсолютно байдужі» (0 балів) чи «протилежні принци-

пам, яким слідує» ця особистість (-1 бал). А це свідчить, що в одній аудиторії журналістський фах здобувають особистості з протилежними цінностями.

Освітньо-педагогічний досвід автора цієї статті в одному з ВНЗ, де готують журналістів, виявив, що погляди, ціннісні орієнтири та уявлення про журналістику студентів-першокурсників змінювалися вже після двох перших місяців навчання, зокрема в результаті вивчення курсу «Журналістська етика» (за авторською методикою). Причому кардинально – у майже третини студентів, суттєво – ще майже у третини і тією чи іншою мірою – у всіх інших. Ось деякі вислови з есе студентів, які вони писали на початку вивчення предмета (1) і ближче до завершення курсу (2): Іван Я.: 1) «Я обрав журналістику, бо журналісти добре заробляють, їх усі знають і в них цікаве життя...»; 2) «Навіть не думав, що бути журналістом настільки відповідально. І що це так непросто... Вивчаючи журналістську етику, я зрозумів, що маю думати над кожним своїм словом і вчинком, і це дуже змінило мій погляд на професію». Вікторія П.: 1) «Журналістом я вирішила стати, бо мрію багато подорожувати, особливо закордоном. Це – цікава і престижна професія», 2) «Виявляється, у журналістів не завжди красиве життя, як мені здавалося зовні, а й щоденна важка праця. Я почала більше над цим розмірковувати...»

Висновки. У сьогоденні, коли маніпулятивні технології в інформаційній сфері набувають все більшого поширення й витонченіших форм, формування правдоцентричної позиції майбутніх журналістів та усвідомленого ними ставлення до правди як вищої керівної цінності особистості журналіста і журналістики в цілому є пріоритетним. З метою виховання соціально-відповідальної особистості журналіста освітньо-педагогічні програми та їх методики доцільно орієнтувати на формування правдоцентричної позиції майбутніх журналістів у межах навчальних дисциплін (як теоретичних, так і практичних) протягом усього періоду підготовки фахівців ЗМІ в освітньому закладі. В основі правдоцентричності має лежати пізнання правди – і не «своєї», «чиєїсь», тим більше не «чужої» і не «ворожої», а сутнісної, абсолютної, що веде до загального добра. Пізнання правди є необхідною умовою формування правдоцентричної позиції в журналістиці.

Говорячи словами І. Л. Михайлина: «Професія журналіста приваблює можливість доносити до людей правду, примножувати в світі добро, боротися за справедливість. У здійсненні цих завдань полягає реалізація безпосередніх функцій журналістики» [8, с. 9]. На жаль, релятивізм цінностей призводить до того, що в журналістику багато йдуть з іншими, часто протилежними мотивами. Проте це аж ніяк не змінює соціальну місію журналістики, з якої витікає, що:

- журналістика має бути *правдоцентричною*;
- *правда* як одна з найважливіших соціальнокомунікаційних категорій журналістики має стати *усвідомленою цінністю* особистості журналіста;
- *формування ціннісних орієнтацій та установок журналіста* є пріоритетним завданням сучасної журналістської освіти.

Це дозволить закласти ціннісний фундамент для того, щоб, за висловлюванням В. В. Різуна, «висока ідея освіченості, вихованості й високої культури» сформувала сильну правдою особистість журналіста, яка має зрілий розум, незалежність суджень, відповідальність перед власною совістю та Богом, внутрішню незалежність, здатність не діяти примусово та не піддаватися тискові ззовні» [9, с. 308], стала притаманною рисою особистостей з журналістською освітою. Концептуально сприйма-

ються слова І. Л. Михайлина: «Мета освіти – на основі наданих людині знань виховати, сформувати з неї свідому своєї гідності, богорівну, моральну особистість. Цю місію й було покладено на Університет як соціальний інститут, що забезпечує вищий рівень формування особистості» [6, с. 23].

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Біблія, або Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту / Переклад І. Огієнка. – К. : УБТ, 2010. – 1376 с.
2. Іванов В. Ф., Сердюк В. Є. Журналістська етика: Підручник / К.: Вища шк., 2007. – 231 с.
3. Легун О.М. Роль цінностей і ціннісних орієнтацій у розвитку особистості [Електронний ресурс]. – Доступно з: <http://vuzlib.com/content/view/860/94/>
4. Лизанчук В. Духовна безпека і свобода слова в Україні // Українська журналістика: умови формування та перспективи розвитку : зб. наук. пр. – Черкаси, 2007. – С. 86.
5. Луман Н. Реальность массмедиа / Луман Никлас // Пер. с нем. А. Ю. Антоновского. – М.: Праксис, 2005. – 256 с.
6. Михайлин І. Л. Журналістська освіта і наука : підручник / І. Л. Михайлин. – Суми : Університетська книга, 2009. – 336 с.
7. Михайлин І. Л. Чи є публіцистика журналістикою? / Ігор Михайлин. // Універсум. – 2015. – № 5-6. – С. 27-29.
8. Михайлин І. Л. Основи журналістики : Підруч. 5-те вид., перероб. та доп. / І. Л. Михайлин. – К. : Центр учбової літератури, 2011 – 496 с.
9. Різун В.В. Ідея журналістської освіти в контексті дискурсу про університет. / Університети Володимира Різуна: слово на пошану з нагоди 60-річчя та праці ювіляра / упоряд.: Ю. В. Бондар, В. М. Корнєєв. – Одеса: Астропринт, 2017. – 384 с.
10. Різун В. В. Теорія масової комунікації : підруч. / В. В. Різун. – К. : ВЦ «Просвіта», 2008. – 260 с.
11. Сиберт Ф., Шрамм У., Питерсон Т. Четыре теории прессы. / Фред С. Сиберт, Уилбур Шрамм, Теодор Питерсон. // М.: Нац. ин-т прессы, изд. «Вагриус». – 1998. – 224 с.
12. Шрамм В. Вільний ринок ідей / Вілбур Шрамм, Фред Сіберт, Теодор Петерсон // Незалежний культурологічний часопис «І». – 2004. – № 32. Електронне видання. Доступно з: <http://www.ji.lviv.ua/n32texts/schramm.htm>

SHAPING THE TRUTH-ORIENTED PERSONALITY OF A JOURNALIST IN THE CONTEXT OF JOURNALISM'S MISSION

Svitlana Petrenko

Institute of Journalism,

Taras Shevchenko National University of Kyiv

36/1 Melnikova St., 02000, Kyiv, Ukraine

e-mail: s.petrenko102@gmail.com

The article considers shaping the truth-oriented personality of a journalist as a priority for journalist education as well as focuses on truth as a basic personal value and a motivational criterion for professional activity. The author defines the notion of 'truth-orientation' and insists that journalism – by its social function – has to be socially responsible and truth-oriented. Truth-orientation is viewed as a conscious desire for knowledge, searching for truth about the world and global processes and communicating the truth to the public. The emphasis in the article is made on the fact that truth-orientation in journalism is realized through personal truth-orientation of a journalist as a subject of social and communicative activity; truth in this context is both a personal value and a professional position. Since a significant role in shaping a truth-oriented position belongs to personal perception of truth, the author reveals its conceptual characteristics, meaning and social functions – major aspects which constitute a truth-oriented position of a journalist. Additionally, the article considers the oppositions «truth – own truth», «truth orientation – egocentrism». The conclusions are based on the theoretical analysis, research into semantics of «truth» in the Bible as well as an empirical study carried out by the author (a survey among students majoring in journalism). The presented results lay down the basis for deeper insights into the concept of truth in the context of journalism.

Key words: journalist education, truth, truth-orientation, journalism's mission, personal values, social communication.